

**Vilniaus
universitetas**

**Finansuojama
Europos Sąjungos**

**Lietuvos
mokslo
taryba**

Specialiujų poreikių turinčių vaikų psichologinė gerovė nuotolinio ugdymo metu dėl COVID-19 pandemijos

Socialinės pediatrijos aktualūs klausimai

2021-12-17

Dr. Rima Breidokienė

Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Psichologijos institutas

www.mediavaikai.lt

Kontekstas

- COVID-19 pandemija ir jai suvaldyti skirti karantinai (pirmas ir antras užtrukęs ypatingai ilgai).
- Kaip nuotolinis ugdymas atsiliepia vaikų psichologinei gerovei, ypatingai tų, kurie turi specialiųjų ugdymo poreikių, elgesio, emocinių, dėmesio, bendravimo sunkumų?
- Daugelis tyrimų randa vaikų ir paauglių psichikos sveikatos pablogėjimą (pvz., Golbstein, Wen, & Miller, 2020; Jusienė, Baukienė, Breidokienė, 2021).
- Dauguma tyrimų randa neigiamą poveikį vaikų su specialiais poreikiais ir jų tėvų psichologinei gerovei (Greenway & Eaton-Thomas, 2020), vaikų mokymosi pasiekimams.
- Kai kuriais tyrimais, paauglių psichikos sveikata pagerėjo, ypatingai tų, kurie turėjo ankstesnių psichikos sveikatos problemų (tačiau ne ilgai užsitęsusio karantino kontekste) (Widnal et al, 2020).
- Galbūt nėra patyčių patirties, labiau individualizuota pagalba mokiniui, mažiau socialinio nerimo?

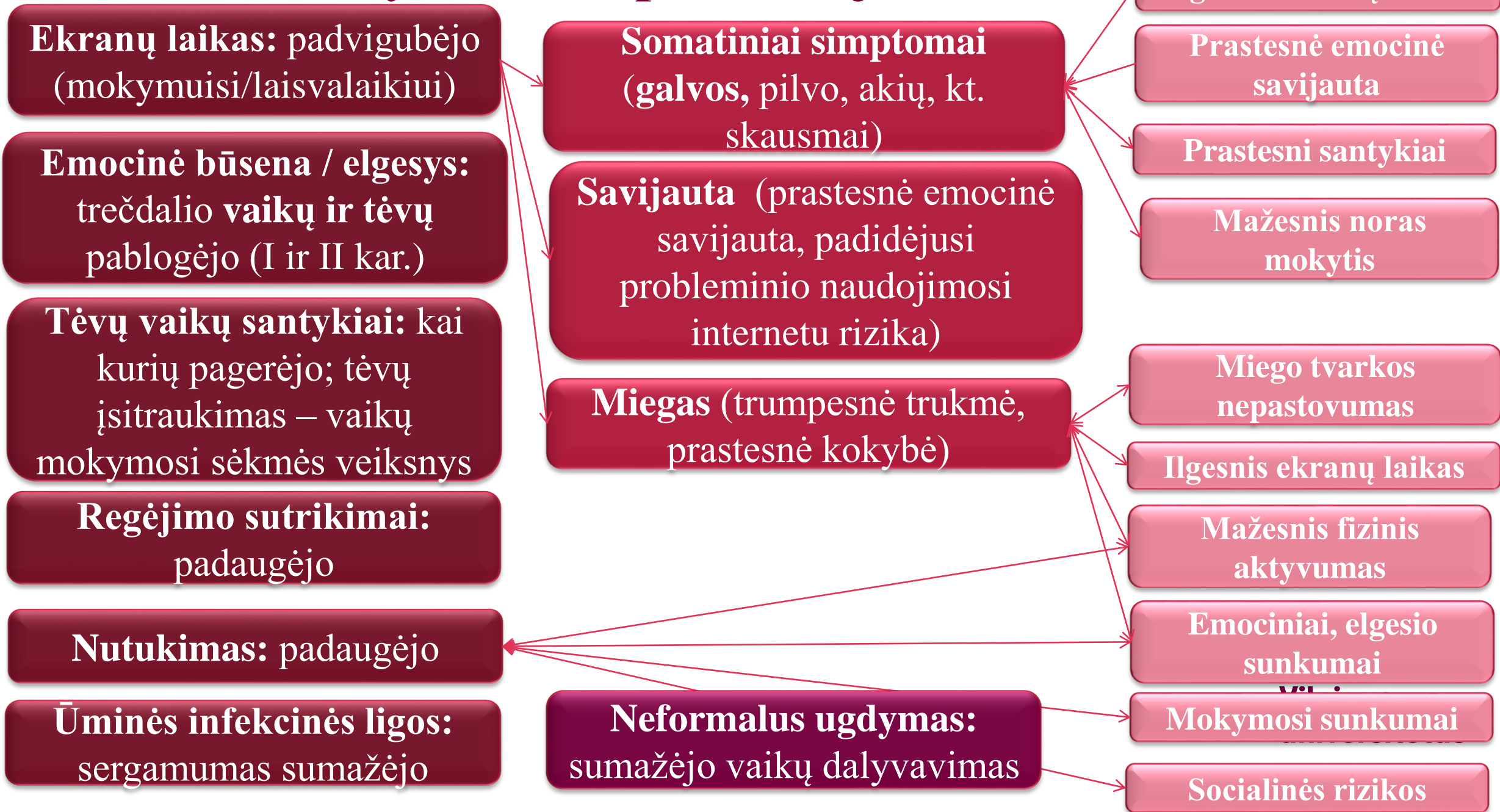
Moksliniai projektai

- **Nuotolinis vaikų ugdymas pandemijos dėl Covid-19 metu: grėsmės bei galimybės ekosisteminiu požiūriu: E-VAIKAI** (finansavo LMTLT, sut.nr. S-COV20-11), **2020 metų birželio – gruodžio mėn.** VU Filosofijos fakulteto (Psichologijos instituto, Sociologijos ir socialinio darbo instituto, Ugdymo mokslų instituto) ir Medicinos fakulteto (Vaikų ligų klinikos) mokslininkai.
- DĖMESIO CENTRE – pradinio ir pagrindinio mokyklinio amžiaus vaikai, jų tėvai, mokytojai, mokyklos administracija.
- **Ilgalaikis ekranų poveikis vaikų fizinei ir psichikos sveikatai: VAIKŲ SVEIKATA** (finansuoja VSSF, sut.nr. (1.80 E) SU-2498), **2020 metų gruodžio – 2022 lapkričio mėn.**; VU Filosofijos fakulteto (Psichologijos instituto) ir Medicinos fakulteto (Vaikų ligų klinikos) mokslininkai, psichologai ir vaikų ligų gydytojai
- DĖMESIO CENTRE – 6-14 metų vaikai, jų sveikata ir ugdymas; www.mediavaikai.lt
- **Mokymosi pasiekimus sąlygojantys ir psichosocialines rizikas mažinantys mokyklos bendruomenės ir lyderystės veiksniai: MOPAS** (finansuoja LMTLT, sut.nr. P-DNR-21-20), **2021 m. balandžio – gruodžio mėn.**; VU Medicinos fakulteto ir Filosofijos fakulteto mokslininkai
- DĖMESIO CENTRE - 11-18 metų mokiniai, jų tėvai, mokytojai, mokyklos administracija

Socialinė pedagoginė, psichologinė, specialioji, švietimo pagalba vaikams ir moksleiviams I-ojo karantino metu (E-sveikata)

- Pagalbos teikimas paskelbus karantiną vaikams ir moksleiviams buvo sutrikdytas visoje Lietuvoje mokykloms perėjus dirbti nuotoliniu būdu.
- Po I karantino Ministras įsakymu Nr. V-1134 2020 m. rugpjūčio 3 d. sureguliojo jos teikimą (ŠMSM1134, 2020).
- **E-vaikai projektas:**
- Specialiųjų poreikių turintys vaikai patyrė daugiausiai mokymosi sunkumų.
- Pirmajame nuotolinio ugdymo etape mokykloms buvo sunku atitinkamai sutelkti vaiko pagalbos specialistus (mokytojų padėjėjus, specialiuosius pedagogus, socialinius pedagogus, logopedus, psichologus) (pvz., pasimetimas dėl online platformų, kt.).
- Antrame nuotolinio ugdymo etape susitelkė ir lanksčiau, įvairiau organizavo ugdymo bei pagalbos procesą derindami kontaktinio ir nuotolinio darbo būdus.
- Individualus mokytojo ar pagalbos specialisto dėmesys, individualizuota pagalba SUP turintiems vaikams kartu su tėvų pagalba nuotolinio ugdymo metu buvo vienas iš pagrindinių veiksnių, nulemiančių vaikų mokymosi sėkmę ar teigiamą elgesio ir pan. pokytį, pagerėjusią vaikų savivertę dėl mokymosi sėkmės.

Rezultatai: vaikų sveikata pandemijos metu

Vaikų sveikata: 6-14 m. vaikai, 2021 m. pavasaris

- Ar Jūsų vaikas turi mokymosi arba specialiųjų ugdymo poreikių, dėl kurių gautų specialistų pagalbą arba jam būtų pritaikyta / individualizuota mokymo programa?

93,4 proc. (n = 649): neturi
4,2 proc. (n = 29): turi nedidelių
2,0 proc. (n = 14): turi vidutinių
0,4 proc. (n = 3): turi didelių

- Vaikai, turintys mokymosi arba specialiųjų ugdymo poreikių, turi didesnius hiperaktyvumo, elgesio sunkumų ir bendrų sunkumų įverčius (SDQ skalės, tėvų versija).
- Tėvai taip pat šių vaikų emocinę savijautą, elgesį, santykius su bendraamžiais, norą mokytis ir mokymosi motyvaciją įvertino prasčiau lyginant su tėvais, kurių vaikai šių sunkumų neturi.

Ar 6-14 metų vaikai turi elgesio ir emocinių sunkumų?

Elgesio / emocijų problemos	2020 pavasaris I karantinas (N – 320)	2020 ankstyvas rudenio – grįžimas į mokyklas (N – 1303)	2020 vėlyvas rudenio – 2021 ankstyva žiema (N – 450)	2021 pavasaris – užsitęsęs II karantinas (N – 1483)
Neturi	46 proc.	68 proc.	46 proc.	57 proc.
Turi, nedidelių	39 proc.	24 proc.	36 proc.	25 proc.
Turi, tam tikrų, didelių	15 proc.	8 proc.	18 proc.	18 proc.

7-14 m. vaikų elgesio ir emociniai sunkumai (SDQ) 2021 m. pavasarį

Vilniaus
universitetas

SDQ skalė	Vaiko lytis	Norma	Riba	Nuokrypis	χ^2 test	p
		%				
Hiperaktyvumas	Mergaitės	61.3	17.0	21.7	4.69	0.096
	Beraiukai	53.2	16.9	29.9		
	Bendrai	56.9	17.0	26.1	-	-
Emociniai sunkumai	Mergaitės	54.9	11.1	34.0	4.50	0.105
	Beraiukai	63.4	10.8	25.8		
	Bendrai	59.5	10.9	29.6	-	-
Elgesio sunkumai	Mergaitės	61.7	22.1	13.2	7.90	0.019
	Beraiukai	52.3	21.5	26.2		
	Bendrai	56.6	21.8	21.6	-	-
Santykiai su bendraamžiais	Mergaitės	63.0	-	37.0	2.91	0.088
	Beraiukai	55.6	-	44.4		
	Beraiukai	58.8	-	41.1	-	-
Bendri sunkumai	Mergaitės	57.4	11.1	31.5	1.66	0.435
	Beraiukai	53.6	14.7	31.7		
	Bendrai	55.4	13.1	31.6	-	-

31.6% 7-14 m. vaikų turėjo tikėtiną elgesio ir emocinių sutrikimų tikimybę 2021 m. pavasarį. Palyginimui: tik 12.5% 7-16 m. vaikų pateko į elgesio ir emocinių sunkumų nuokrypio grupę prieš-pandeminiu laikotarpiu (Lesinksienė et al., 2018).

MOPAS projektas: Specialiųjų poreikių turintys vaikai

- Vaikai, kurie turi mokymosi ar ugdymo poreikius, dėl kurių gauna specialistų pagalbą arba yra pritaikyta / individualizuota mokymo programa.
- Vaikai, kurie turi elgesio, emocinių, bendravimo ar dėmesio sunkumų.

Papildomai klausta:

- Kada atsirado elgesio, emociniai, bendravimo ar dėmesio sunkumai?

Vertinta:

- **Psichologinė gerovė** (angl. well-being), vertinta PSO-5, asmens savijauta, subjektyvi psichologinė gerovė, atsižvelgiant į jo nuotaiką, ramybę, aktyvumą, bendrai gerą savijautą ir požiūrį į gyvenimą.
- Subjektyvus emocinės savijautos, elgesio, santykių su tėvais, mokytojais, bendraamžiais, mokymosi rezultatų ir noro mokytis įvertinimas.
- **Socialinis kapitalas** apima aplinkos socialinius resursus, socialinius ryšius, priklausymą, socialinį organizuotumą, socialinę sanglaudą, toleranciją, pasitikėjimą, socialinę paramą bei socialinio bendradarbiavimo normas įvairiuose socialiniuose kontekstuose (Murayama et al., 2012).

MOPAS TYRIMO IMTIS

Vilniaus
universitetas

MOKINIŲ IMTIS

1483 mokiniai

56,9 proc.
(n = 844)

43,1
proc. (n =
639)

MOKINIŲ IR JŲ TĖVŲ IMTIS

403 mokiniai ir jų tėvai (92,1 proc. mama)

55,3
proc. (n
= 223)

44,
proc. (n
= 180)

Vidutinis amžius = 14,62 m. (SD = 2,03)

5 kl. – 11,9 proc.

9 kl. – 16,4 proc.

6 kl. – 13,1 proc.

10 kl. – 22,3 proc.

7 kl. – 13,8 proc.

11 kl. – 10,1 proc.

8 kl. – 11,3 proc.

12 kl. – 1,2 proc.

Vidutinis amžius = 14,25 m. (SD = 1,97)

5 kl. – 13,6 proc.

9 kl. – 9,7 proc.

6 kl. – 14,1 proc.

10 kl. – 23,1 proc.

7 kl. – 20,1 proc.

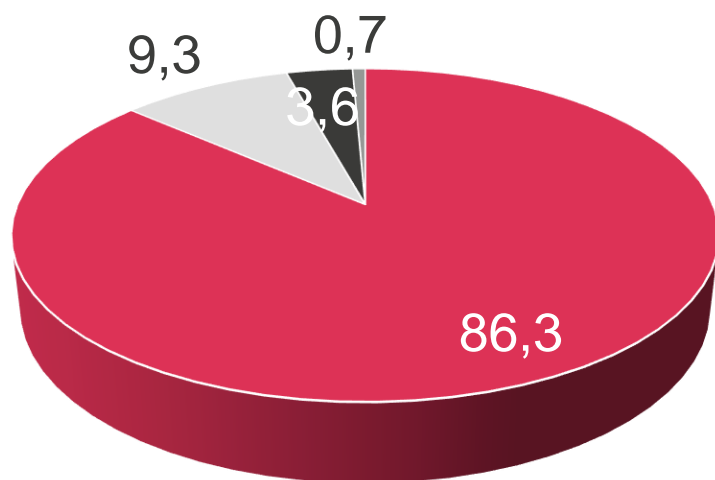
11 kl. – 4,7 proc.

8 kl. – 13,2 proc.

12 kl. – 1,5 proc.

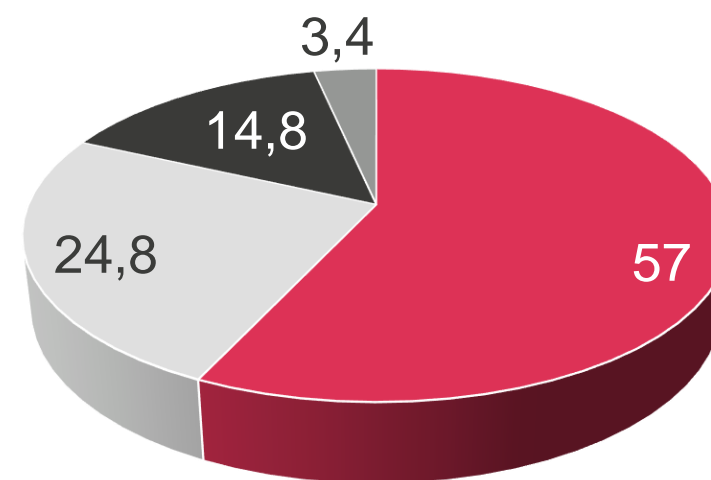
11-18 metų vaikų pasiskirstymas pagal specialiuosius poreikius

Ar turi mokymosi ar spec. ugdymo poreikių?

- Ne
- Taip, nedidelių
- Taip, vidutinių
- Taip, didelių

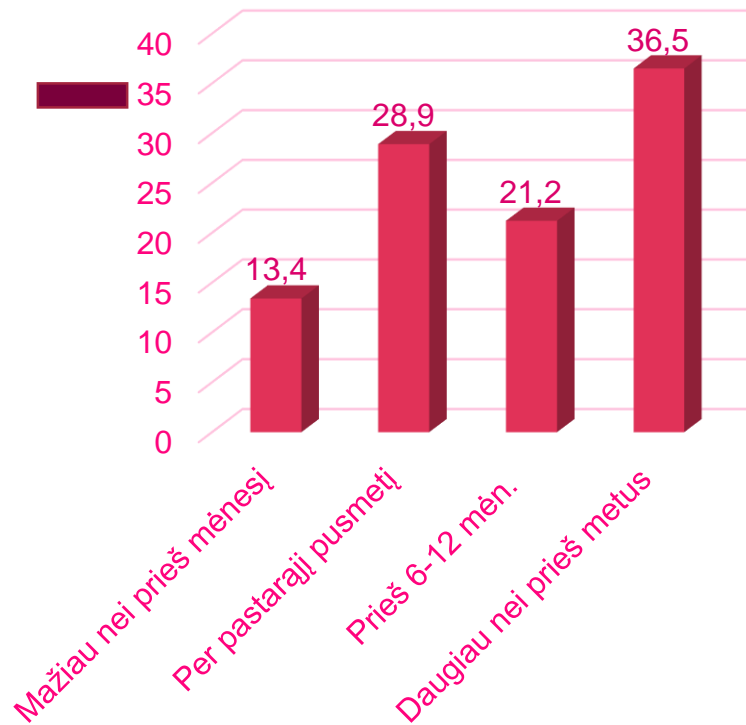
Ar turi elgesio, emocinių, dėmesio, bendravimo sunkumų?

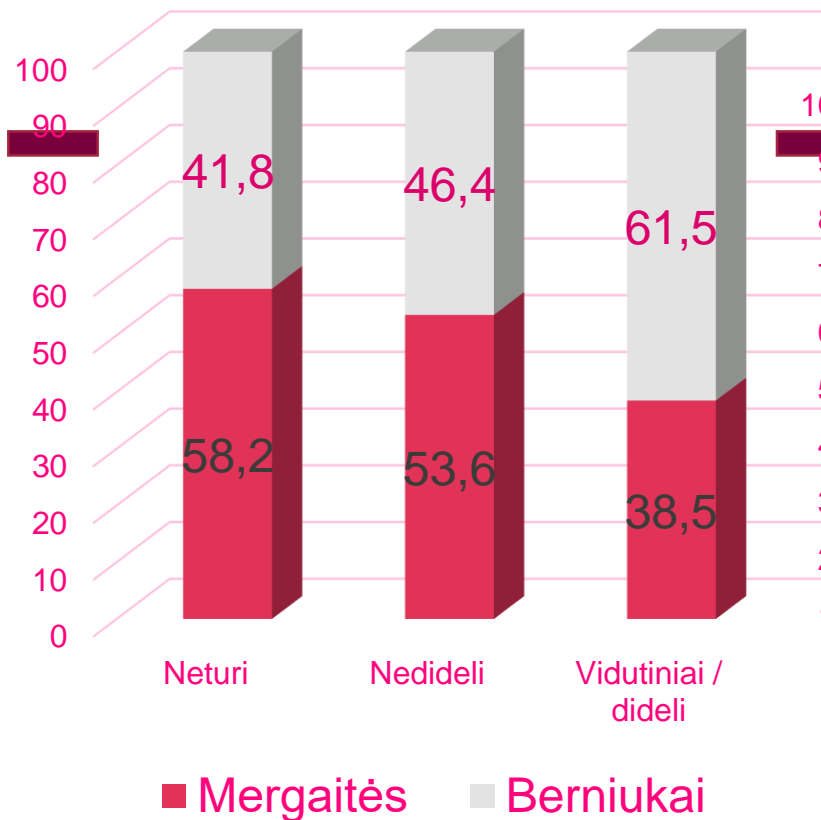
- Ne
- Taip, nedidelių
- Taip, tam tikrų
- Taip, didelių

11 – 18 metų vaikų specialieji poreikiai: lytis ir kada atsirado sunkumai

Kada atsirado sunkumai?

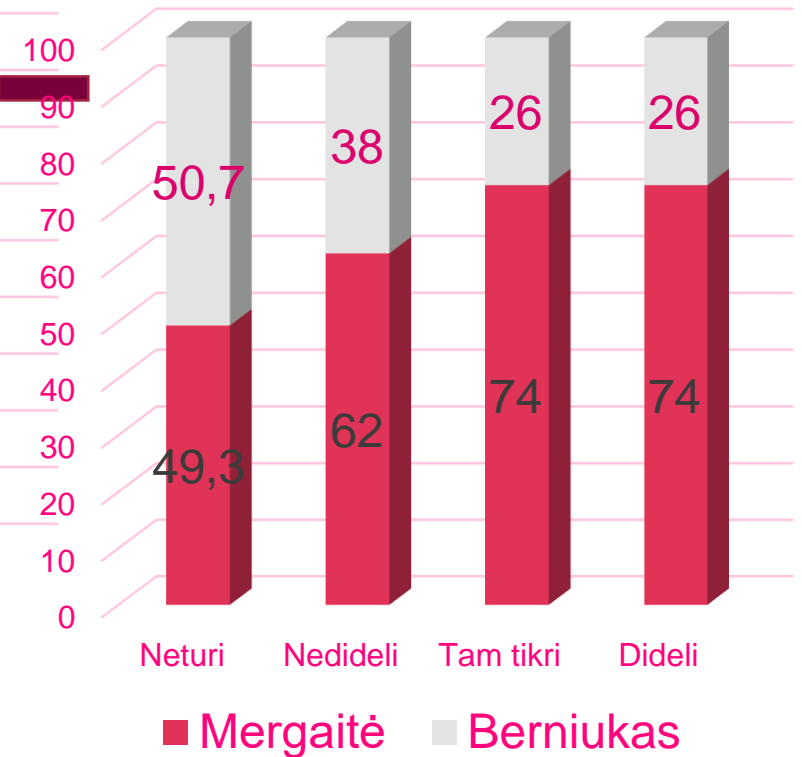

Mokymosi sunkumai ir lytis

p < 0,01

Emociniai, elgesio sunkumai ir lytis

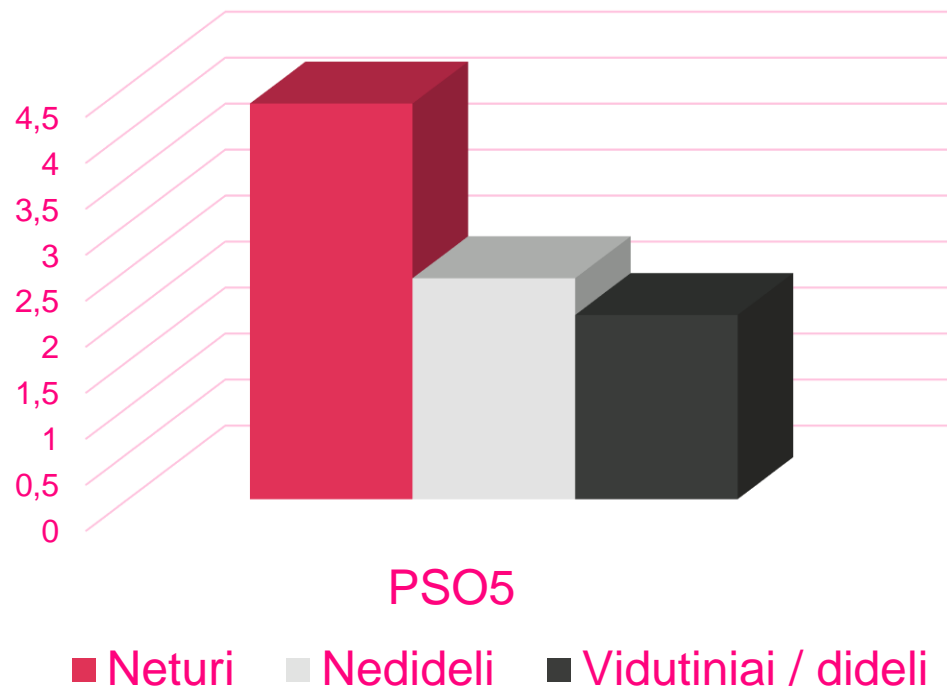

p < 0,01

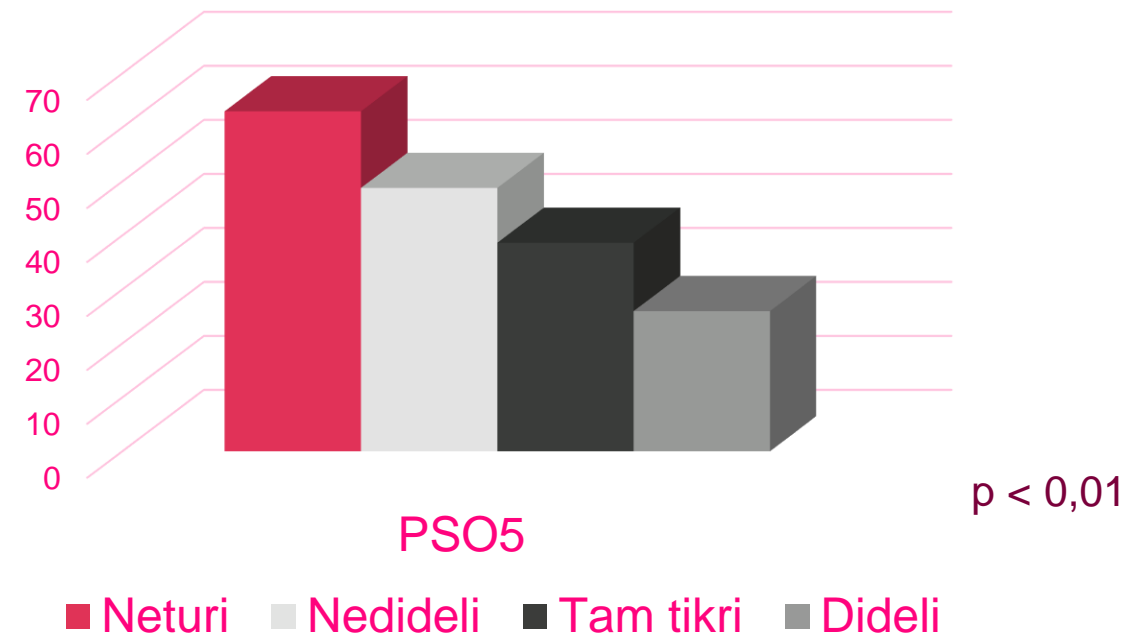
Specialiujų poreikių turinčių vaikų psichologinė gerovė (PSO-5)

Vilniaus universitetas

Mokymosi sunkumai

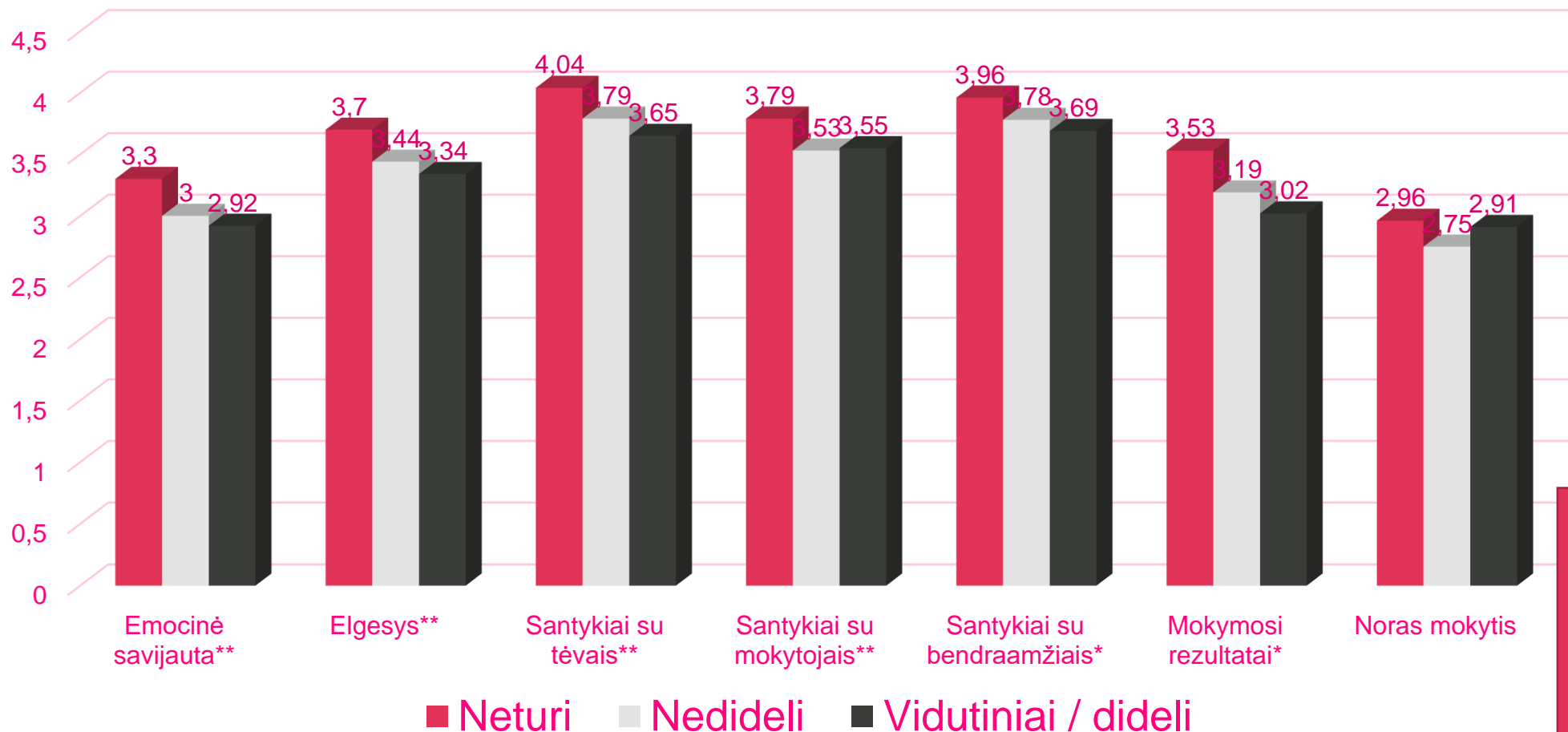
Emociniai, elgesio, dėmesio, bendravimo sunkumai

Vaikai, kuriems elgesio ir emociniai sunkumai atsirado daugiau nei prieš metus, pasižymėjo prasčiausia psichologine gerove ($F = 13,84, p < 0,01$).

Mokymosi sunkumų turinčių vaikų savijauta

Vilniaus
universitetas

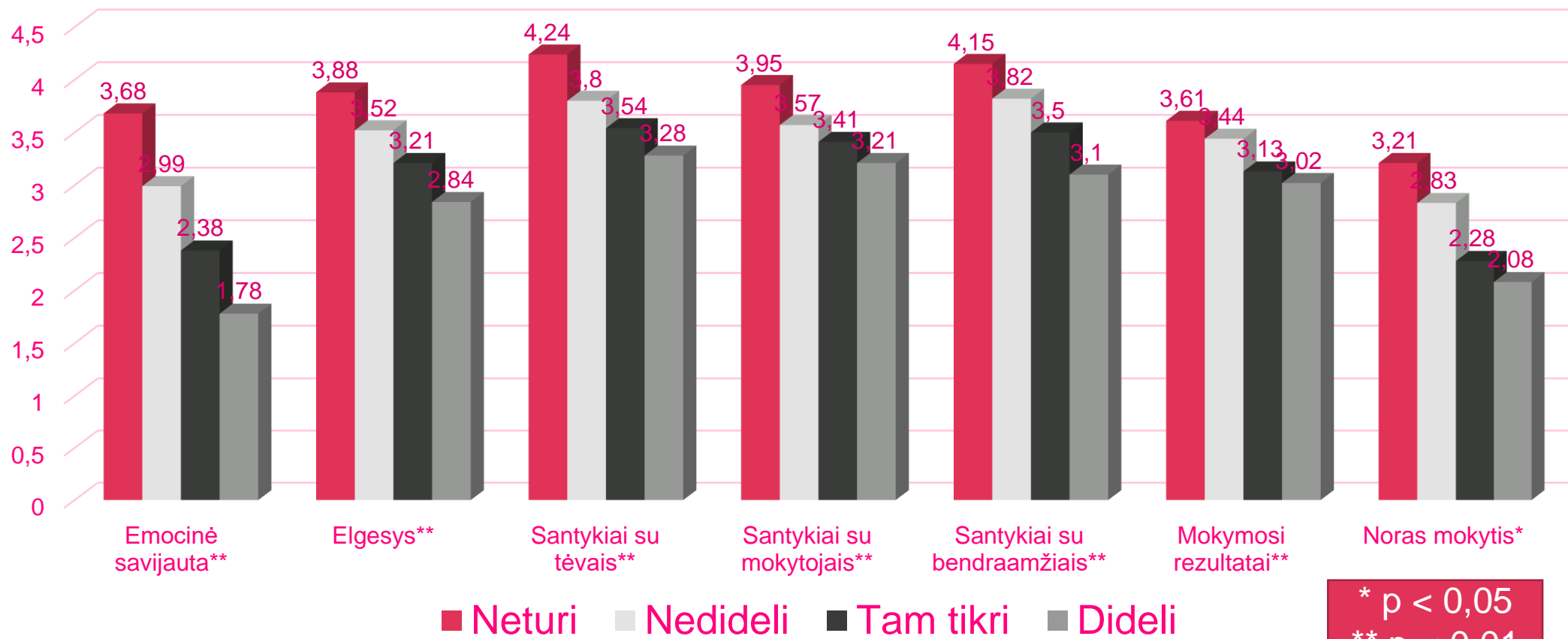

Vertinama 5 balų skalėje nuo 1 – labai prasti iki 5 – labai geri

* $p < 0,05$

** $p < 0,01$

Emocinių, elgesio, dėmesio ir bendravimo sunkumų turinčių vaikų savijauta

■ Neturi ■ Nedideli ■ Tam tikri ■ Dideli

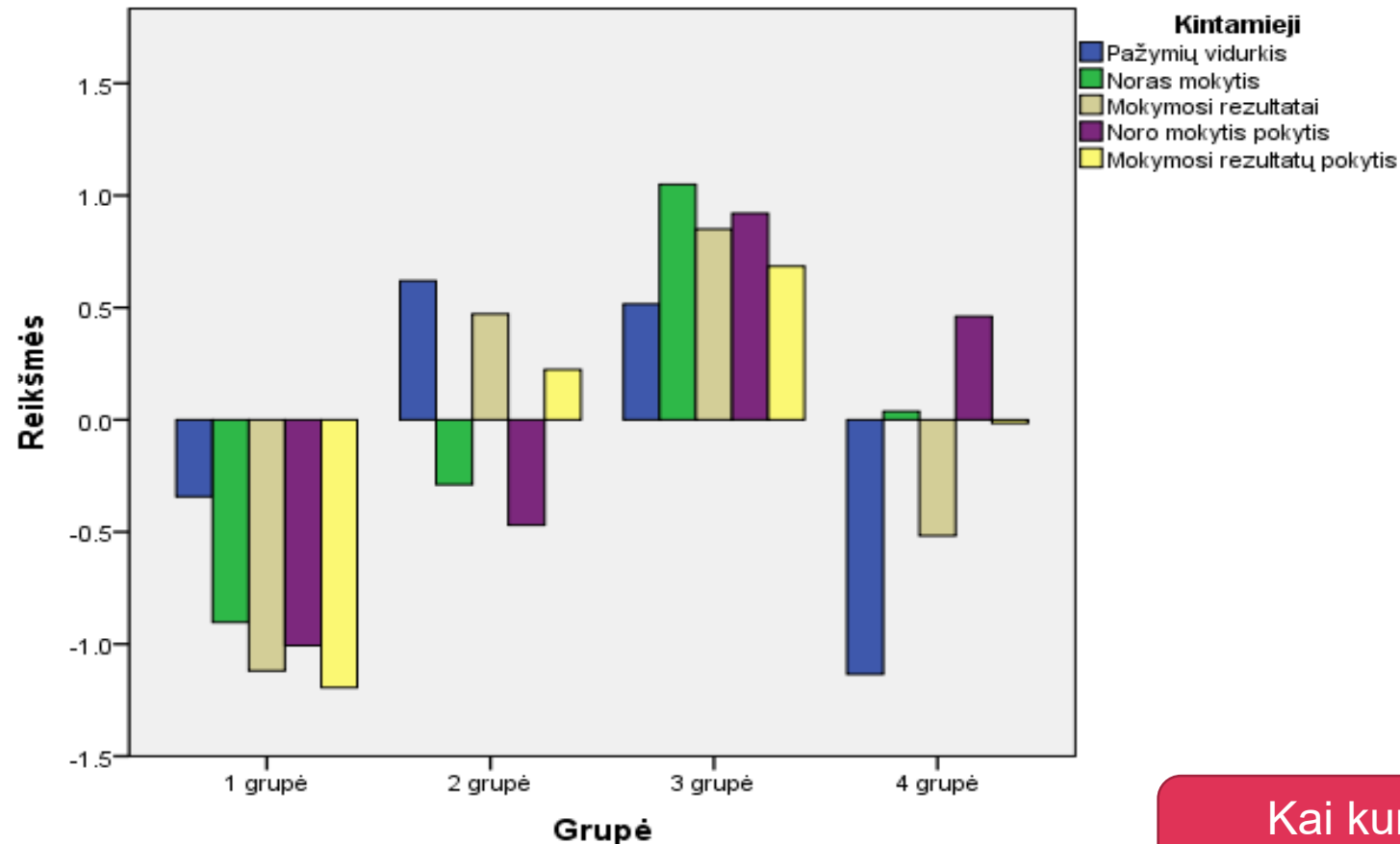
* $p < 0,05$

** $p < 0,01$

Vertinama 5 balų skalėje nuo 1 – labai prasti iki 5 – labai geri

Su mokymosi sėkme susiję veiksniai

Vilniaus
universitetas

1 grupė – 19,5 proc.; 2 grupė – 31,5 proc.; 3 grupė – 26 proc.; 4 grupė – 24 proc.

Daugiausiai didelių mokymosi sunkumų yra tarp 4 grupės vaikų (37,7 proc.) ir 1 grupės vaikų (29,5 proc.).

Tuo tarpu didelių emocinių ir elgesio sunkumų vaikų daugiausiai tarp 1 grupės (45,7 proc.) ir 2 grupės (37 proc.) vaikų.

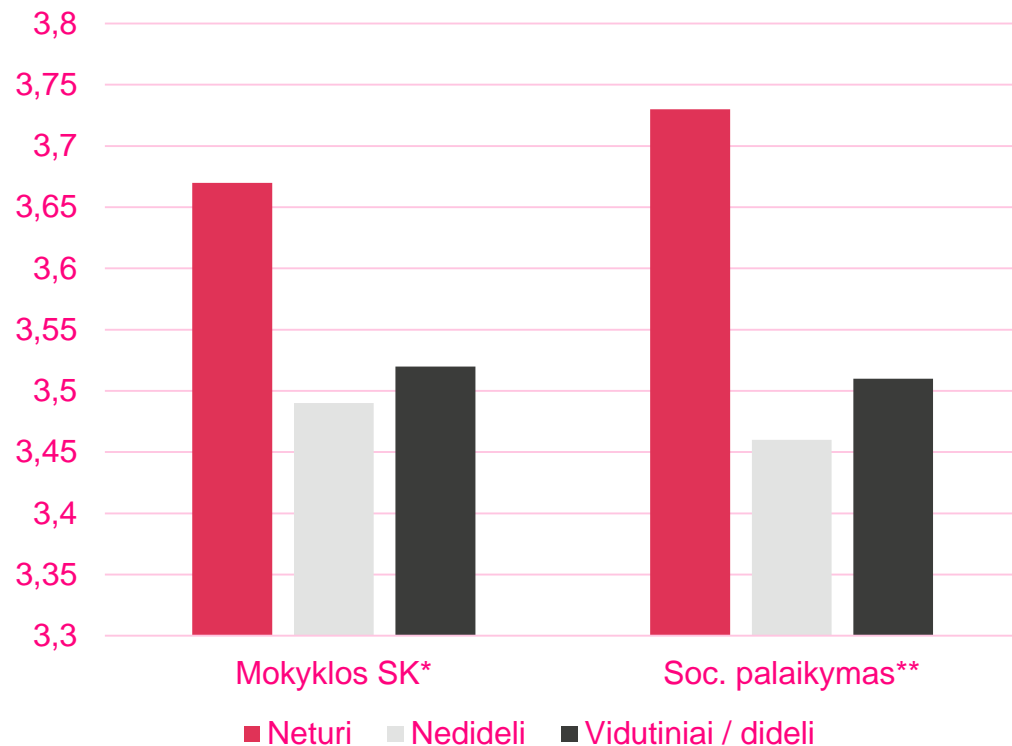
Kai kuriems didelių mokymosi sunkumų turintiems vaikams noras mokytis padidėjo.

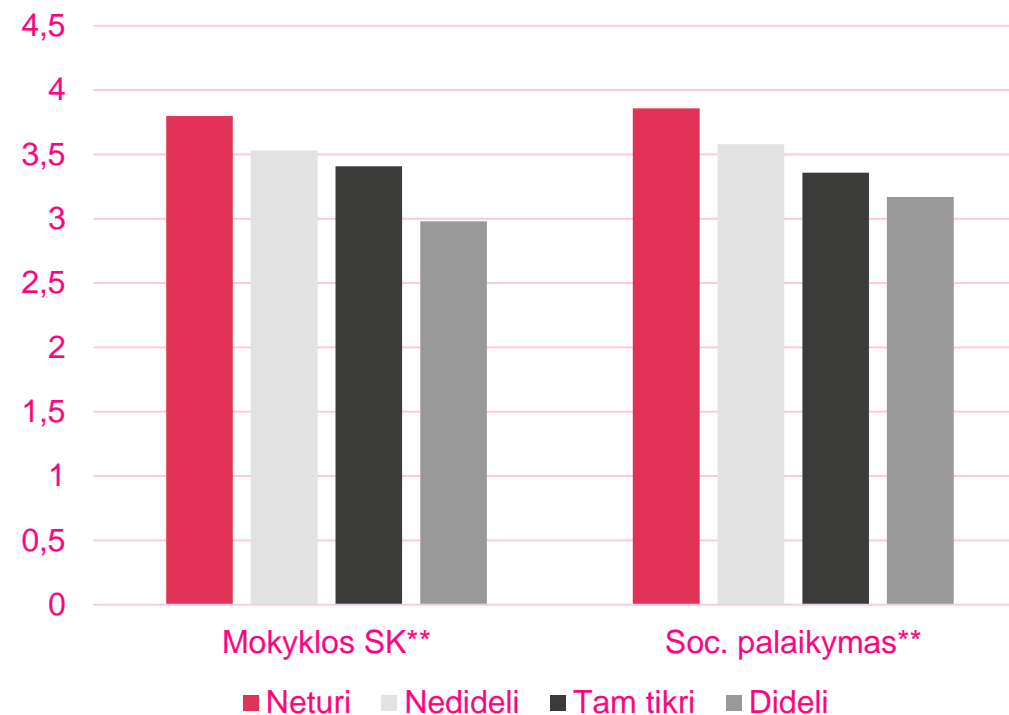
Specialiųjų poreikių turinčių vaikų mokyklos socialinis kapitalas ir socialinis palaikymas

Vilniaus universitetas

Mokymosi sunkumai

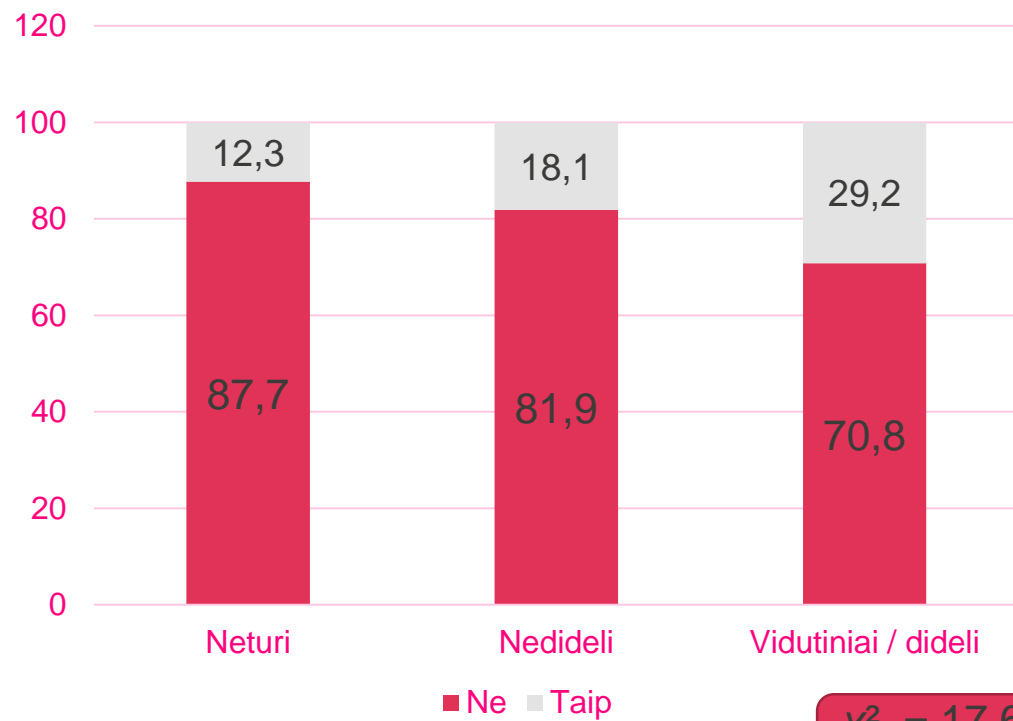
Emociniai ir elgesio sunkumai

Atliepti ir nedidelių mokymosi sunkumų turinčių vaikų poreikius!

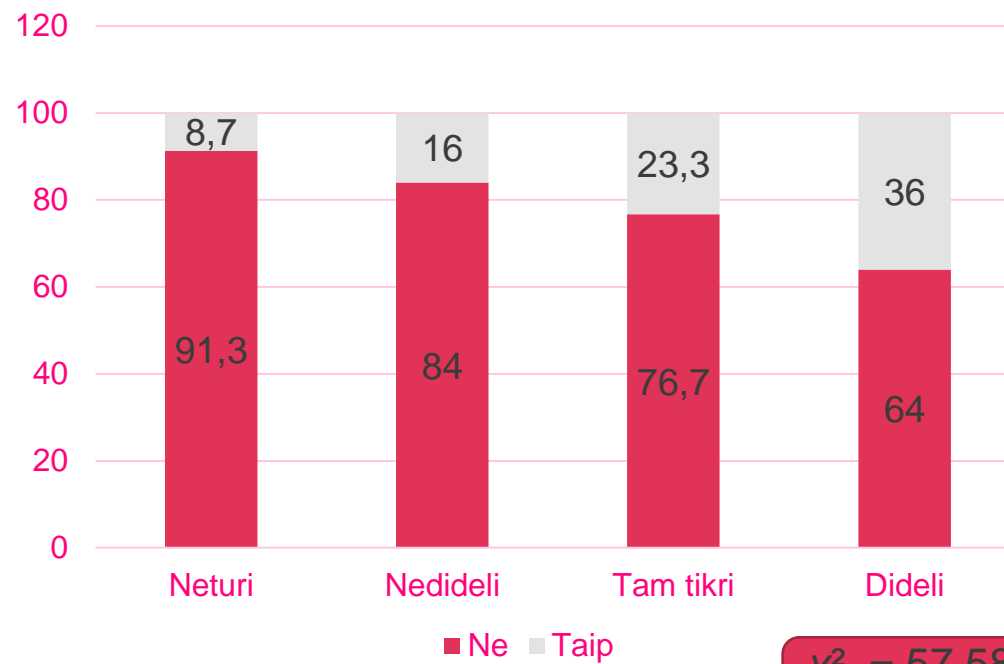
Specialieji ugdymo poreikiai ir patyčios: Ar patyre užgauliojimą, erzinimą?

Mokymosi sunkumai

$\chi^2 = 17,61,$
 $p = 0,000$

Elgesio, emociniai, dėmesio, bendravimo sunkumai

$\chi^2 = 57,58,$
 $p = 0,000$

Kuo dar pasižymi specialiujų poreikių turintys vaikai?

Vilniaus
universitetas

- Prasčiausiai savo emocinę būseną ir norą mokytis įvertino vaikai, kurių emociniai ir elgesio sunkumai atsirado prieš 6-12 mėn. ir daugiau nei prieš metus.
- Vaikai, turintys didelių mokymosi sunkumų, turėjo mažiausiai draugų ($\chi^2 = 12,34$, $p = 0,002$) ir rečiau bendravo su klasės draugais nuotoliniu būdu (bet ne gyvai) ($\chi^2 = 6,91$, $p = 0,032$).
- Vaikai, turintys didelių elgesio, emocinių, dėmesio ir bendravimo sunkumų, turėjo mažiausiai draugų, rečiau bendravo su klasės draugais ir nuotoliniu būdu, ir gyvai ($p < 0,01$).
- Pagal laiką prie ekranų, fizinį aktyvumą ir sėdimąją veiklą vaikai pagal mokymosi sunkumus nesiskiria.
- Tačiau vaikai, kurie turi didelių elgesio ir emocinių sunkumų, pasižymi ilgiausia sėdimosios veiklos trukme, daugiausia laiko praleidžia prie ekranų ir turi daugiau įvairių miego sunkumų ir bendrai somatinių sunkumų ($p < 0,01$).
- Net 88 proc. vaikų, kurie turi tam tikrų arba labai didelių emocinių ir elgesio sunkumų, yra fiziškai nepakankamai aktyvūs.

Apsauginiai veiksniai?

Vilniaus
universitetas

Vaikai, kurie turi elgesio ir emocinių sunkumų, ypatingai atsiradusių daugiau nei prieš metus, rečiau lankė būrelius

Geresni
santykiai
su
mokytojais

Geresni
santykiai
su tėvais

Mažesnė
sėdimoji
veikla

Specialieji
poreikiai

Didesnis
mokyklos
socialinis
kapitalas ir
socialinis
palaikymas

Daugiau
gyvo
bendravimo
su draugais

Mažesnis
laikas prie
ekranų

Svarbu – KADA
atsirado
sunkumai?

Daugiausia nuotoliniu būdu, jei galėtų rinktis, norėtų mokytis tie vaikai, kurių elgesio ir emociniai sunkumai atsirado daugiau nei prieš metus (43,6 proc.)

Didelių specialiųjų ugdymo poreikių turinčių vaikų pastebėjimai...Kuo patiko nuotolinis?

- „Galima keltis vėliau, nereikia iš vienos vietos važiuoti į kitą“.
- „Jaučiu ramybę, susikaupimą“.
- „Kažkiek lengvesni kontroliniai darbai“.
- „Man patogiau savo kambaryje“.
- „Ilgos pertraukos ir netrukdymas“.
- „Padėjo pažymiams ir duoda daug laiko darbams“.

Didelių specialiųjų poreikių turinčių vaikų pastebėjimai... Kuo nepatiko nuotolinis ugdymas?

- „Daug namų darbų, mokytojai pyko dėl nepadarytų užduočių, kurias pamiršau dėl streso ir kitų darbų, tėvai pasidarė agresyvesni“.
- „Stresas nežmoniškas, dažnai nepergalvojami darbai, jų pridudama begalė“.
- „Nemačiau gyvai draugų“
- „Mažėja motyvacija“
- „Akių varvinimas prie ekranų“
- „Man buvo per ilgas nuotolinis mokymasis“
- „Labai sunku susikoncentruoti namie dėl jo atmosferos“

Ką galima padaryti dabar?

- Vadovautis BIO-PSICHO-SOCIALINIŲ modeliui.
- Atkreipti ypatingą dėmesį į vaikus, kurie turėjo sunkumų dar prieš pandemiją. Ypatingoje rizikos grupėje!
- Atpažinti vaikus, turinčius somatinių skundų. Po jais gali slypėti sumažėjusi mokymosi motyvacija, pablogėję rezultatai.
- Gerinti mokinių psichologinę savijautą (atkreipti dėmesį į psichologinę savijautą, nukreipti specializuotai pagalbai, patyčių prevencija).
- Gyvas bendravimas, bent vienas draugas, mažiau laiko prie ekranų, popamokinis užimtumas, daugiau fizinio aktyvumo, tinkamas miego režimas.
- Atkreipti dėmesį, kaip vaikas jaučiasi mokykloje – kiek jaučia palaikymo, kokie vaiko santykiai su mokytojais, kokia atmosfera mokykloje. Santykiai su mokytoju - „saugi bazė“ mokytis ir gerai jaustis.

Finansuojama
Europos Sąjungos

Lietuvos
mokslo
taryba

Ačiū

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

www.mediavaikai.lt

rima.breidokiene@fsf.vu.lt

E-SVEIKATA: Jusienė R., Adomaitytė Subačienė I., Baukienė E., Breidokienė R., Būdienė V., Buzaitytė-Kašalynienė J., Dragūnevičius K., Gintilienė G., Girdzijauskienė S., Grabauskienė V., Praninskienė R., Speičytė-Ruschhoff E., Schoroškienė V., Stonkuvienė I., Urbonas V., Žėkaitė J.

VAIKŲ SVEIKATA: Jusienė R., Baukienė E., Breidokienė R., Laurinaitytė I., Lisauskienė L., Praninskienė R., Urbonas V.

MOPAS: Miežienė B., Jusienė R., Breidokienė R., Būdienė V., Buzaitytė-Kašalynienė J., Girdzijauskienė S., Emeljanovas A., Sabaliauskas S., Speičytė-Ruschhoff E., Žvirdauskas D.